

# Har biskopperne helt opgivet at forny højmesse?

Af Georg Klinting, organist og pastor emeritus

Kronik den 8. august 2022 i Kristeligt Dagblad

Allerede inden årsskiftet stod det klart, at biskopperne ikke var til sinds at foretage en egentlig revision af ordningen for folkekirkens højmesse. Det fremgik af oplægget til den liturgikonference, der fandt sted i november.

Biskoppernes udmelding var overraskende på baggrund af det stort iscenesatte liturgiprojekt, som biskopperne havde taget initiativ til i 2016. Meningen med liturgiprojektet var at få brede kredse til at beskæftige sig med folkekirkens liturgi for at få sat fokus på ting, der kalder på justeringer. Man skulle se på folkekirkens gudstjenestevirksomhed, folkekirkens dåbspraksis og nadverpraksis, og ikke mindst spørgsmålet i hvor høj grad præsterne skal være bundet af centralt fastsatte forskrifter, når de varetager gudstjenesternes liturgi og de kirkelige handlinger.

Biskopperne nedsatte tre liturgiske fagudvalg, som siden barslede med tre digre rapporter plus letlæste 'pixi-udgaver' af samme. Men den brede offentliggørelse af disse rapporter mener jeg var et fejlgreb. Faglige rapporter kan nok være til nytte for beslutningstagere, når der skal træffes afgørelser, men de er ikke egnet til at rejse folkelig debat. Nu hvor biskopperne har indbudt den brede offentlighed til en samtale om folkekirkens liturgi, er det næppe liturghistorisk og dogmatisk belæring, den brede offentlighed efterspørger, men jævne ord fra biskopperne om, hvorfor der skal tales om folkekirkens liturgi netop nu. Offentligheden må kunne forvente, at biskopperne letfatteligt præsenterer nogle liturgiske udfordringer, som den brede offentlighed har mulighed for at forholde sig til.

De tre biskopper Elof Westergaard, Tine Lindhardt og Marianne Christiansen har været bispekollegiets ordførere på liturgiprojektet. I en fælles kronik den 22. oktober 2019 i Kristeligt Dagblad udnævnte de debatten om liturgien til at være 'et historisk eksperiment'. Hermed sigtede de til forsøget på 'at få en bred samtale i gang om liturgi og liturgiens betydning'. Samtalens bredde var af afgørende betydning, fremgik det. Det var biskoppernes erklærede forhåbning, at samtalen vil foregå 'både i kirkelige og folkelige sammenhænge, i organisationer, på uddannelsesinstitutioner, mand og kvinde imellem.'

Ejendommeligt nok har biskopperne ikke ment, at de selv havde nogen grund til at deltage i den brede samtale. Det vidner den liturgiske mailindbakke, som biskopperne lod oprette, om. Alle var velkomne til at indsende synspunkter og forslag, men der var ingen respons fra biskopperne på de indsendte bidrag. De indsendte bidrag fik lov at samle støv i denne indbakke, indtil den blev tømt, hvilket skete i marts 2021. Først derefter blev bidragene offentliggjort og dermed taget alvorligt som indlæg i liturgidebatten.

Nu er løbet ved at være kørt. Biskopperne har besluttet at bevare højmesseordningen af 1992. Ikke desto mindre har de samtidig givet udtryk for, at de ønsker at 'styrke den fælles løbende

fornyelse af folkekirkens liturgi'. Til den ende skal der blandt andet etableres et liturgisk forum, som skal virke for at 'kvalificere og understøtte det liturgiske arbejde i folkekirken', som det hedder.

Fint nok med et sådant forum, men det er unægtelig en gåde, hvordan liturgisk fornyelse for alvor skal kunne rummes inden for rammerne af 1992-ordningen. Det forekommer mig, at biskopperne på samme tid vil både blæse og have mel i munden.

Biskopperne bagatelliserer problemerne med højmissen. Det er jo åbenbart, at højmissen er indholdsmæssigt overlæst og dens opbygning udpræget rodet. Det kunne jeg sige en del om, men her vil jeg koncentrere mig om det helt overordnede problem med højmissen, nemlig den umyndiggørelse af præsterne og menighederne, som er uløseligt knyttet til den autoriserede højmesseordning.

Umyndiggørelsen består i, at man fra centralt hold vil styre højmissens form og indhold ned i mindste detalje, lige fra anvisninger på hvornår menigheden rejser sig op, til forskrifter for hvilke tekster der skal læses, og hvilke bønner der skal bedes.

Bevares, der er indbygget visse variationsmuligheder i højmesseordningen, og biskopperne har stillet flere i udsigt, men stadig vil den ydmygende bestemmelse stå ved magt, at præsten skal have menighedsrådets og evt. tillige biskoppens samtykke til selv mindre fravigelser fra den autoriserede liturgi. Til sammenligning har præsten ved alle andre gudstjenester stort set frie hænder til at følge sin liturgiske intuition.

Hvorfor denne forskel på vilkårene for højmissen og ikke-højmissen, må man spørge? Mener biskopperne mon, at folkekirkens præster sagtens kan forvalte det liturgiske ansvar for gudstjenester, der ikke er højmesser, men at deres liturgiske ansvarlighed er fraværende i samme øjeblik, der er tale om en højmesse? Selvfølgelig ikke, men så må den naturlige konsekvens være, at biskopperne får afviklet den rigide styring af højmissen.

Dermed er ikke sagt, at højmissens liturgi kan undvære enhver styring. Men styringen må ikke være formynderisk. Levende liturgi forudsætter nemlig, at liturgisk fasthed og frihed går hånd i hånd. Min påstand er, at der er brug for en gudstjenesteordning, som giver præsterne frihed til at tilpasse liturgien efter, hvad situationen indbyder til.

Den efterlyste gudstjenesteordning skal udfolde, hvad der er det bærende i en evangelisk-luthersk gudstjeneste på dansk grund. Ordningen skal byde på en vejledende minimumsmodel for højmissen.

Modellen skal indeholde de helt nødvendige led, og ordningen bør derudover indeholde anvisninger på, hvordan liturgien efter behov kan udvides med flere led. På den måde vil ordningen kunne fungere som en brugbar vejledning ved udformningen af alle slags gudstjenester, lige fra den meget fyldige højmesse i domkirken til den mere beskedne aftengudstjeneste i landsbykirken.

Hvis en ny, vejledende gudstjenesteordning engang skal efterfølge 1992-ordningen, vil den naturligvis skulle autoriseres af dronningen, så den kan blåstemples til brug i hele kongeriget. Autorisationen vil indebære, at de to liturgiske bøger, ritualbog og alterbog, ikke længere vil binde præsterne på hænder og fødder. Bøgerne vil få vejledende status og vil stadig kunne bruges i den

udstrækning, de enkelte præster ønsker at bruge dem. Men de nævnte liturgiske bøger vil komme på linje med salmebogen, der nok er autoriseret til brug i folkekirken, men ikke af den grund er forsynet med bindende forskrifter for, hvilke salmer der skal synges hvor og hvornår.

Indtil videre har biskopperne skudt højmessens fornyelse til hjørne. Jeg håber ikke, de har skudt bolden helt væk. For drømmen om liturgisk fornyelse lever utvivlsomt på kirkens græsrodsplan. Den fik næring i tiden under covid19, da præsterne blev kastet ud i at forkorte den ordinære højmesseliturgi til nødliturgier af 30 minutters varighed. En del af de sædvanlige led måtte udgå. Typisk blev læsningernes antal reduceret til én. Betød det mon, at liturgien af den grund fik mindre nerve? Ikke nødvendigvis. Det kan derfor godt tænkes, at de liturgiske erfaringer fra dengang kan afgive visse idéer til opstramning og fornyelse af den ordinære højmesseliturgi.

Jeg håber, at biskopperne vil tilvejebringe en mulighed for liturgiske forsøg, således at interesserede præster over en periode kan få frie hænder til at arbejde med højmessens form og indhold. Erfaringer fra sådanne forsøg må bestemt kunne berede jordbunden for en egentlig revision af folkekirkens højmesseordning.